

Poetiky Andreje Bělého

Poetiky Bielego. Pod redakcja Barbary Stempczyńskiej. Komitet redakcyjny : Piotr Fast, Tadeusz Klimowicz, Grzegorz Przebinda, Władysław Woźniewicz, Wanda Zmarzer. Biblioteka Przeglądu Ruscystycznego (Nr 10), Katowice 2005, 248 s.

V roce 2004 jsme oslavili výročí 70 let od úmrtí, o rok později 125. výročí od narození spisovatele Andreje Bělého. K této příležitosti přispěli literární vědci a badatelé z celé Evropy tímto sborníkem. Příspěvky v něm obsažené nahlíží na spisovatelovu tvorbu hned z několika různých úhlů. Zkoumají autorovo dílo prozaické, básnické, literárně-vědecké, kulturologické i publicistické a literárně-kritické. Čili jeho poetiky.

Irina Jurjevna Iskržickaja, docentka katedry ruské literatury 20. století Moskevské university, zabývající se zejména literaturou stříbrného věku, se ve svém úvodním příspěvku velmi kultivovaně pokouší o rekonstrukci vpravdě racionalisticky-mystického Bělého pojetí duše, která prochází cestou formování sebe sama. Autorka citlivě upozorňuje na fakt, že Bělého ideál estetický a kulturologický byl velmi silně prodchnut ideou polyfonie symbolu 'Já a ne-Já' v christologickém, panteistickém, vědeckém i antropologickém aspektu syntézy kriticismu a mysticismu ruského a západoevropského myšlení počátku 20. století. Následující stať **Natalji Koževnikové** analyzuje Bělého lexiku po roce 1917. V tomto období totiž autor velmi často přejímal výrazy ze slovníku Vladimíra Dalja (viz *Tolkovjij slovar živego velikorusskogo jazyka*). Některá slova si ponechala svůj původní význam, zatímco ostatní podlehla sémantickým změnám. Zvláštní pozornost věnuje Koževniková zejména výpůjčkám použitým v románech *Kreščenyj kitajec a Moskva*. **Danuše Kšicová** se ve svých rozjímáních nad lyrickými cykly Andreje Bělého snaží postihnout charakteristiku všech básnických cyklů od *Zolota v lazuri* (1904) po *Poslje razluki* (1922), a to v neopomenutelném kontextu ideově-estetických proměn Bělého poetiky, jež přirozeně vycházely z aktuální společenskopolitické situace a evoluce probíhající v literatuře. **Alessandro Comelli** je autorem hned dvou staří. V první z nich podniká zajímavý exkurs do ruské historie a na základě archivních materiálů nás seznamuje s Andrejem Bělým – spolupracovníkem Proletkultu. Studie *A.Běljij a poetika Proletkultu v letech 1918-1919* představuje práci Bělého v této kulturně-politické instituci. Vazby s moskevským Proletkultem a zejména způsob, jakým Běljij ovlivnil mladé revolucionáře tvoří jádro Comelliho zkoumání. Efekt ohlasu jeho estetiky u příslušníků Proletkultu v době, kdy literatura nabírá kurs sorealismu je netradičním a o to zajímavějším úhlem pohledu na význam Bělého poetiky jako takové. V dalším příspěvku nám Comelli předkládá některé analýzy a interpretace z fondů Bělého doposud nevydané berlínské literární publicistiky: téma kultury, empirického a společenského vědomí, Nietzsche a Dionýsa, problém revoluční kultury, mysticismu, kosmismu, euroasijství, antroposofie. Interesantní doušku pak tvoří polemika Bělého se Spenglerem, stejně jako dlouholetý spor nad ruskou kulturou mezi spisovatelem Bělým a představiteli euroasijství.

Lidia Kolobajeva se pak ve svém příspěvku nazvaném *Poetika groteskního symbolismu v románech Andreje Bělého o Moskvě* zabývá hned dvěma Bělého díly – románem *Moskva a Maski*, coby stěžejními nosníky ducha historie v epoše válek a revolucí 20. století. Kolobajeva si všímá těchto děl z aspektu jejich výmluvnosti nejen v otázce budoucího vývoje Ruska, nýbrž i osudu lidstva a lidskosti jako takové. Svou koncepci historie vtěsnil Běljij do antiepopoje, poznamenává autorka, tedy historie zbavené smyslu – jakési

symbolistické grotesky, velmi blízké postsymbolistickým směrům v literatuře, zejména futurismu. Ve studii **Anny Ponomarevové** jsme svědky zajímavého a velmi citlivého rozboru autorky, která hledá odpověď na otázku *Proč karma a proč v posledních Bělého románech?*, a to s přihlédnutím k autorově fascinaci indickou filosofií a náboženstvím, ideou karmy a reinkarnace. Novela *Kóta Letajev* je pak hlavním tématem další příspěvatelky, **Kiry Gordovič**. Ta se v příspěvku *Kóta Letajev v kontextu tvorby Andreje Bělého* probírá memoáry, dopisy (zejména Ivanu Razumnikovi) a dalšími literárními zkoumánými, aby vystihla zvláštnosti Bělého uměleckého záměru v díle, jež je všeobecně považováno za mezník v autorově biografii. Gordovič správně postihuje fakt, že historie formování vědomí u Kóti Letajeva je velmi úzce spjata s pochopením osudu Ruska. Neméně zajímavé jsou autorčiny postřehy, kdy vyzdvihuje paralely mezi Bělým a Nabokovem nebo Bělým a Zoščenkem.

Zdeněk Pechal nám předkládá *Kótu Letajeva* v kontextu symbolistické estetiky a jeho fundamentální ideje dualismu bytí. Definuje Bělého moment neukončené, trvající metamorfózy coby paralely či analogie podvědomého bytí. Polyfonický kontext, v němž každý obraz, motiv, fragment bytí jsou na styčném bodě časoprostorových perspektiv různých bodů vědomí. **Ioanna Číž-Adamska** začleňuje Bělého vzpomínky na Bloka do kategorie literárního portrétu. Její stať se zabývá analýzou a interpretací nejdůležitějších aspektů Blokovy osobnosti – nese se v duchu charakteristiky Blokovy osobnosti na pozadí aktuální historické epochy. Bělého *Vzpomínky na Bloka* jsou zářným příkladem toho, jak lze postihnout v jednom portrétu spisovatele, umělce, filosofa, kritika a přítele. Redaktorka sborníku, polská literární vědkyně **Barbara Stempčičská**, zkoumá Bělého sebereflexi v předmluvách k vlastním dílům jako pomyslnou vysvětlivku autorovy fundamentální estetické ideje, vědecky rozpracované v literárněvědných studiích. Žánr autorské předmluvy v Bělého případě Stempčičská výstižně definuje jako komentář k vlastní tvorbě.

Sborník přináší jedenáct velmi kultivovaných příspěvků, k jejichž podrobnějšímu rozboru zde bohužel nemáme místo. Jejich autorky a autoři nám nabízejí hned několik nezvyklých podnětů, nečekaných paralel a o to lákavějších perspektiv, z nichž lze dílo symbolisty Bělého zkoumat. A právě v tom vidím nepopíratelnou hodnotu katowického sborníku.

Lucie Urbanovská

O jekatěrinburské literárněvědné škole

Ruská literární věda, historie i teorie, se rozvíjí tradičně v Petrohradě a Moskvě, ale má také řadu „provinčních“ center, v nichž vznikají významné a podnětné práce. Jedním z těchto center je uralský Jekatěrinburg. Publikace vědecko-výzkumného centra „Slovesnik“ a kateder Uralské státní pedagogické univerzity jsou stále více recenzovány a ceněny nejen ve vědeckých časopisech, ale i v centrálních „tlustých“ žurnálech. Zdaleka nemají punc provinciality a spoluvytvářejí celoruské tendence v bádání.

Každé výzkumné centrum má nebo by mělo mít osobnosti, které mu udávají základní směry práce, vedou kolektiv a vychovávají si novou vědeckou generaci. Takovou osobností v Jekatěrinburgu je Naum Lazarevič Lejděrman, jehož studie o teorii žánru a historii ruské literatury XX.století patří k nejpronikavějším v ruské literární vědě vůbec. Výrazněji do ní pronikl od 80. let např. knihou *Dviženije vremeni i zakony žanra* (Sverdlovsk 1982), kde se zabývá žánrovými zákonitostmi vývoje sovětské prózy 60.-70.let, nebo souborem